

i funkcija pripovijedanja. Stoga ne iznenađuje što i u pričama pokrštenih ili civiliziranijih plemena izranjaju animističke i preanimističke predodžbe ili magijski obredi, kao i obratno: kod »divljih« Indijanaca javljaju se kršćanske slike ili razne interpretacije povijesnih događaja koji tko zna kako dopiru do njih. Interesantna je priča br. 64 (**Auke**) iz zbirke južnoameričkih priča. Govori se o djevojci koja je rodila sina, a zatim ga se želi riješiti, što joj nikako ne uspijeva jer se dijete svaki puta živo vraća kući. Njezin ga brat jednoga dana spali, a kada dolaze po pepeo, otkriju da je postao mudrac, sagradio veliku kuću, iz raznih vrsta stabala napravio posluhu i stoku. Priča završava konstatacijom da je to car Don Pedro II. (Don Pedro II. zaista je bio car sve do 1881. godine, kada je Brazil postao republikom.) Osnovnu karakteristiku priči daje upravo mijesanje čudesnog (**Auke** je još kao dijete mogao izvoditi svakojaka čudesa, poprimiti oblik svake životinje ili biljke) i realnog. Isto je tako zanimljivo kako su i u kojoj mjeri daleke vijesti osvajača prodirale u izolirani svijet indijanskih plemena u porječju Amazone.

I napomenimo još na kraju da su sve tri knjige opskrbljene opširnim bilješkama, podacima o izvorima pojedinih tekstova, te rječnicima manje poznatih indijanskih izraza.

Ljiljana MARKS

Märchen der Niederlande,
Herausgegeben und übersetzt von A.
M. A. Cox-Leick und H. L. Cox, Die
Märchen der Weltliteratur, Eugen
Diederichs Verlag, Düsseldorf — Köln
1977, 271 str. **Dänische Volksmärchen,**
Herausgegeben von Laurits Bødker, Die
Märchen der Weltliteratur, Eugen
Diederichs Verlag, Düsseldorf — Köln
1976, 344 str.

Sedamdesetak priča objavljenih u prvoj spomenutoj zbirci reprezentira cijelo nizozemsko govorno (a ne geograf-

sko) područje; stoga su u izdanje uvrštene priče sakupljene u Nizozemskoj, sjevernoj Francuskoj, Luksemburgu i Belgiji. Ta je zbirka ujedno rezultat istraživanja usmene proze na tom prostoru sve od prve polovice prošloga stoljeća, kad Johann Wilhelm Wolf, osnivač etnologije u Flandriji, počinje sakupljati predaje, bajke i legende, pa do 1975. godine. Unatoč velikom vremenskom rasponu postoji zajednička nit, bolje rečeno princip u načinu obrade gotovo svakog pojedinog teksta iz ove zbirke: svi su se autori, bez obzira na povijesno razdoblje, povodili za braćom Grimm, te stoga i »priče reprezentiraju ono što su sakupljači, prema uzoru na braću Grimm, u toku vremena smatrali vrijednim bilježenja, odnosno tiskanja, a zavisno od promjenljivih znanstvenih, etičkih i estetičkih poimanja«. (str. 228)

Želja da se što točnije slijede braća Grimm, kao i susjedstvo s Njemačkom, vjerojatno su utjecali na to da je sakupljen velik broj priča u kojima su pojedini motivi, pa čak i pojedine stilizacije, gotovo istovjetni onima u **Kinder-und Hausmärchen** poznate braće. Autor zbirke koju prikazujemo s pravom je isključio sve priče koje su slične ili jednake Grimmovima, a u zbirku je uvrstio prije svega manje poznate ili nepoznate priče, ili pak one čije varijante odstupaju od Grimmovih.

Šteta je što su se autori dosljedno držali tog principa jer — prema suvremenim znanstvenim mišljenjima — nije baš sve zapise trebalo stilizirati i redigirati. Tako je npr. priču br. 41 (**Vrag, konj i jarac**) Tinneveld zabilježio magnetofonom 1957. godine. Kazivao ju je Hond Stinissen, koji je tada imao oko osamdeset godina; dugo je godina radio kao nadničar u okolnim selima dok nije zaradio dovoljno novaca i kupio malo imanje. Interesantno je kako sve priče iz ove zbirke koje je on kazivao odišu specifičnim izrazom, a prepoznatljiv je i njegov socijalni milje: redovno se javlja siromaštvo, a zatim dug i mukotrpan posao. Junak ove priče uspio je pobjeći od vraga, ali se vratio u svoje selo; odlazi u gostionicu, ispija vrč piva, a zatim se vraća majci, studira i na kraju postaje pop. Tinneveld je smatrao da je kazivačeva

rečenica nedovoljno tečna, te da se često služi brojnim poštapalicama, pa je stilizirao tekst kako je smatrao da je bolje. Čak, štoviše, Tinneveld je napisao kako je za vrijeme kazivanja Stinissenu smetao magnetofon jer je govorio drukčijim jezikom nego inače, upotrebljavao je čak i neke literarne izraze koje njegov dijalekt ne poznaje.

Priča br. 55 (**O čovjeku koji je naučio krasti**) zabilježena je oko 1950. godine. Premda se ova varijanta te priče u osnovi podudara s Grimmovom, uvrštena je u zbirku zbog lokalnog kolorita i novih bajkovnih rekvizita, a nama je interesantna i zbog toga što je najvjerojatnije doslovce »prepisana« s magnetofonske vrpce. Pogledajmo samo neke detalje, pa ćemo vidjeti kako živi, autentični izraz daje iskazu nove valere, kako ga oživljuje i kako mu nisu potrebne nikakve stilizacije:

Jan je bio nezadovoljan malom zaradom kod seljaka, pa je otišao u Ameriku, otkuda se vratio za nekoliko godina. Kući je stigao vrlo elegantan: imao je lijepo odijelo, šešir, bijelu vestu, zlatno prstenje na rukama i zlatan lanac. Vidimo kako kazivač u priču unosi tipične bajkovne rekvizite (zlatu je metal koji se najčešće i gotovo redovno javlja u svim bajkama i nije ograničeno samo na označavanje predmeta od zlata već može i simbolizirati i biti metaforom: zlatna djevojka, zlatna kosa), ali Janov opis proširuje novim realističnim detaljima (bijela vesta, šešir, lijepo odijelo), te umjesto jednoplošne figure izranja individualni junak.

Kazivač u istoj priči komentira dio teksta (izrečeno kao unutrašnji monolog) iskazujući istovremeno svoju realnu procjenu vrijednosti pogodbe, te je dovodi u odnose sa svakodnevnim životom i ta vrijednost postaje realnom procjenom, a priču istovremeno određuje i vremenski. Gazda moli slugu da te noći čuvaju volove u staji kako ih Jan ne bi ukrao i obećaje im nagradu od dvadeset pet guldena. Kazivač komentira taj dio riječima: »Oni su tada zarađivali možda šezdeset centi na dan. Dvadeset pet guldena baš i nije bila sitnica«. (str. 182)

Priče su vrlo različite po šarolikosti motiva. Mogli bismo ih uvjetno podijeliti na dvije skupine (slično je napravio i autor izdvojivši posebno priče iz Flandrije i priče iz Holandije). Dok kazivači sa sjevera, iz Holandije, češće govore o svakodnevnici, o seljačkom životu, prirodi koja ih okružuje i s kojom su saživljeni, o socijalnim odnosima, o junacima koji stječu bogatstvo i zatim kupuju velika imanja na kojima postaju ugledni gospodari, priče iz Flandrije pune su čudesnih doživljaja, blistavih dvorova, te šala o bogu i svecima.

Napomenimo da je zbirka popraćena izvrsnim bilješkama; uz svaku je priču naveden njezin izvor, podaci o kazivačima (ako su poznati), o varijantama, te bibliografski podaci o studijama koje su relevantne za pojedini motiv. U popisu su literature naznačene samo one zbirke koje su od temeljnog značenja budući da se podaci o svim tiskanim zbirkama nalaze u publikacijama Folklore Fellows Communications (FFC). Dodajmo još da su sve priče razvrstane po međunarodnom katalogu A. Aarne i S. Thompsona, kao što je i inače uobičajeno u zbirkama iz ove edicije.

* * *

Ovo je drugo nepromijenjeno izdanje danskih priča u ovoj kolekciji (prvo je objavljeno 1964. godine), te ćemo o njemu iznijeti samo nekoliko informacija. Kao osnovica za zbirku posluzilo je posljednje izdanje zbirke Clare Stroebe, **Nordische Volksmärchen I**, Jena 1940, a uvrštene su i neke nove, još neobjavljivane priče. Sve su priče iz vrlo starih izvora (osim priče br. 5, **Hans s gumenim čizmama**, snimljene magnetofonski 1960. godine). Osim toga, prema želji Friedricha von der Leyena, utemeljitelja ove edicije, u zbirci se našlo i šest priča iz djela **Gesta Danorum**, danskog povjesničara Saxa Grammaticusa, koji je oko 1200. godine svjesno prema bajkama i predajama svoga vremena pisao junačke priče o pretpovijesnim danskim kraljevima.